

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ОДЕСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ І. І. МЕЧНИКОВА
ФАКУЛЬТЕТ МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН, ПОЛІТОЛОГІЇ ТА СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА СВІТОВОГО ГОСПОДАРСТВА І МІЖНАРОДНИХ ЕКОНОМІЧНИХ
ВІДНОСИН

Кваліфікаційна робота

на здобуття ступеня вищої освіти «бакалавр»

«Фінансові аспекти сучасної трудової міграції у світі»

«Financial Aspects of Modern Labor Migration in the World»

Виконала: здобувачка денної форми навчання
спеціальності 292 «Міжнародні економічні
відносини»

Освітня програма «Міжнародні економічні
відносини»

Чітак Єлизавета Вікторівна

Керівник к.е.н., доц. Цевух Ю.О. _____

(підпис)

Рецензент к.е.н., доц. Крючкова Н. М.

Рекомендовано до захисту:
Протокол засідання кафедри
№ 9 від 28.05.2025 р.

Завідувач кафедри

_____ ЯКУБОВСЬКИЙ Сергій

Захищено на засіданні ЕК № __ протокол №
__ від ____ 06. 2025 р.

Оцінка _____ / _____ / _____

Голова ЕК

_____ ПЧУГІНА Юлія

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІГРАЦІЇ ТА ЇЇ ФІНАНСОВОГО ВИМІРУ	5
1.1. Поняття міграції населення, міжнародної трудової міграції та грошових переказів мігрантів	5
1.2. Аналіз наукових досліджень грошових переказів мігрантів .	10
РОЗДІЛ 2. АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ГРОШОВИХ ПЕРЕКАЗІВ МІГРАНТІВ У СВІТІ	15
2.1. Сучасний стан грошових переказів мігрантів у світі	15
2.2. Регіональні особливості міграційних процесів та грошових переказів мігрантів	20
2.3. Вплив грошових переказів мігрантів на економічний розвиток країн походження мігрантів	28
РОЗДІЛ 3. СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ГРОШОВИХ ПЕРЕКАЗІВ МІГРАНТІВ В УКРАЇНІ	32
ВИСНОВКИ	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	42

ВСТУП

Актуальність дослідження міграційних процесів та їх фінансового аспекту – отримання грошових переказів мігрантів країнами походження, зумовлена соціально-економічними, політичними та демографічними чинниками. По всьому світу масштаби міжнародної міграції, а отже, і трудових ресурсів, зростають. Глобалізація економіки, розвиток інформаційно-комунікаційних технологій і транспортної інфраструктури, старіння населення та нестача робочої сили у розвинених країнах сприяють мобільності робочої сили. У країнах з середнім та низьким рівнем доходів еміграція населення може знизити соціальну напругу і навантаження на ринок праці (скоротити рівень безробіття).

Разом з зростаючою тенденцією у міграційних процесах, обсяги грошових переказів мігрантів також збільшуються. За останні десятиліття ці кошти стали важливим джерелом зовнішнього фінансування, особливо для країн, що розвиваються. Безумовно, ці потоки мають суттєвий вплив на економіку країн походження мігрантів, допомагаючи стимулювати сукупний попит і, таким чином, підтримувати макроекономічну стабільність. При цьому, питання наслідків отримання грошових переказів є дискусійним і вимагає подальших досліджень. Саме тому, в даній роботі розглянуто як теоретичні, так і практичні аспекти причин і наслідків міграції трудових ресурсів і отримання грошових переказів мігрантів.

Мета роботи полягає у всебічному аналізі фінансових аспектів сучасної трудової міграції у світі.

Для досягнення мети необхідно було розв'язати наступні **задачі** :

- 1) Розглянути поняття міграції населення, міжнародної трудової міграції та грошових переказів мігрантів;
- 2) Провести аналіз наукових досліджень грошових переказів мігрантів;
- 3) Дослідити сучасний стан грошових переказів мігрантів у світі;

- 4) З'ясувати регіональні особливості міграційних процесів та грошових переказів мігрантів;
- 5) Проаналізувати вплив грошових переказів мігрантів на економічний розвиток країн походження мігрантів;
- 6) Дослідити сучасні тенденції міграційних процесів та грошових переказів в Україні.

У ході підготовки кваліфікаційної роботи було підготовлено та опубліковано тези для участі науковій конференції "Соціально-економічний та політичний розвиток країн в умовах глобальної нестабільності", (м. Одеса, 2025 р.).

Предметом дослідження: грошові перекази мігрантів у світі.

Об'єкт дослідження: соціально-економічні наслідки отримання грошових переказів мігрантів країнами походження трудових мігрантів.

Робота складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел. Теоретичною та методологічною основою дослідження є положення, сформульовані у працях вітчизняних і зарубіжних вчених, присвячених дослідженню міграції та грошових переказів, періодичні видання та статистичні дані з офіційних сайтів. При написанні роботи були використані порівняльний, статистичний, графічний методи.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ДОСЛІДЖЕННЯ МІГРАЦІЇ ТА ЇЇ ФІНАНСОВОГО ВИМІРУ

1.1. Поняття міграції населення, міжнародної трудової міграції та грошових переказів мігрантів.

Переселення населення має глибоке історичне коріння, що охоплює тисячоліття. Взагалі, міграція людей є однією з фундаментальних частин історії нашої цивілізації. У давнину люди подорожували в пошуках нових земель для освоєння. Міграційні процеси людства, з часом, трансформували людське суспільство, починаючи з розширення людських спільнот до різних середовищ існування в усіх регіонах світу. У подальшому своєму розвитку, переміщення людей призвели до появи мереж, які підтримували контакти та обмін між громадами, пізніше створюючи суспільства і міста. Історичні наслідки міграції включали трансформацію місцевих середовищ існування та розселення по всьому світу, зміни глобального клімату в результаті розширення та скорочення сільського господарства та розвиток глобального транспорту.

З початком епохи Великих географічних відкриттів розпочалася масштабна хвиля міграцій, коли європейці почали досліджувати нові, досі незвідані території. У подальшому, новий поштовх до значних міграційних потоків з Європи надали процеси індустріалізації європейських країн та активізації торгівлі. Досліджуючи міграційні процеси у світі, відомий дослідник Д. Мессі надав назву даному періоду розвитку міграції: «етап меркантилізм» [1].

Сучасні міграції включають широкомасштабні переміщення біженців, наприклад тих, хто тікає від війни, і внутрішні міграції, викликані економічними можливостями або соціальними змінами. Українська дослідниця Малиновська О., у зв'язку з тим, що міграційні переміщення

стають дедалі поширенішими, наголошує, що сучасний період іноді називають століттям міграції. [2]

До чинників, що спонукають до міграції, можна віднести:

1) Зміни кліматичних умов і навколишнього середовища (у стародавні часи часто були пов'язані з пошуком ресурсів для забезпечення життєдіяльності людей).

2) Економічні умови в країні походження людини та нові можливості і перспективи у приймаючій (першим вченим, який вказав на ці чинники, глибоко проаналізувавши їх, був Е. Равенштейн у своїй науковій праці «Закони міграції»). [3]

3) Політична нестабільність (Війни, конфлікти, тощо) призвели і продовжують штовхати людей до вимушеного переселення, що призводить до появи великої кількості біженців на міжнародному рівні та вимушено переміщених осіб всередині країн.

4) Технологічні досягнення сучасної цивілізації (такі як удосконалення транспортних засобів) прискорюють міграційні процеси та роблять їх великомасштабними .

5) Інформаційно-комунікаційні технології полегшують спілкування людей між країнами, надаючи повноцінну інформацію тим, хто ще потенційно обмірковують можливості для міграції, що робить цей процес більш прозорим. Розвиток ІКТ уможливив дистанційну зайнятість, а отже, і нові горизонти для подальшого працевлаштування закордоном.

6) До соціальних чинників можна віднести соціальну нерівність (дискримінація, відсутність можливостей і соціальне відчуження) та низький рівень розвитку соціальної структури (слабка система освіти, нерозвинута система охорони здоров'я, рівень соціальних інститутів, тощо) можуть спонукати людей шукати кращої соціальної мобільності та можливостей деінде.

Варто розглянути і вплив міграції населення на розвиток країн, до яких приїжджають мігранти.

По-перше, завдяки мігрантам з інших країн, відбувається розширення населення (наприклад, такі країни, як США, Австралія, Канада та інші, формувались завдяки імміграції іноземного населення. На сьогоднішній день, багато країн Європейського Союзу, Саудівської Аравії залежать від іноземної робочої сили)

По-друге, міграція відіграє важливу роль у демографічній ситуації світу. Наприклад, вона мала суттєве значення для збільшення людських популяцій у нових регіонах, що були відкриті під час Великих географічних відкриттів.

По-третє, процес міжнародної міграції сприяє формуванню нового культурного підґрунтя, обміну ідей, наукових досягнень, технологій та соціальних практик між різними суспільствами.

По-четверте, міграція має прямий вплив на розвиток ринків праці приймаючих країн, допомагаючи заповнювати вакантні посади, на які не дуже хочуть претендувати місцеві жителі, а також, сприяючи зростанню рівня зайнятості, податкових надходжень та сукупного попиту.

По-п'яте, у довгостроковій перспективі великомасштабні міграційні процеси можуть сприяти змінам у екологічних системах, тому що більш інтенсивно проходить процес урбанізації. Відмітимо, що у 2008-2009рр., вперше за всю історію людства, населення міст перевищило чисельність населення, що проживає у сільській місцевості, і скало 3,53 млрд. (або 51%). У той же час, чисельність населення селищ невинно знижується з середини ХХ століття, що має прямий вплив на багато сфер життя людей. [4; 5]

Отже, перейдемо до поняття сучасної міграції.

Міжнародною організацією з міграції (МОМ) надано наступне визначення: «Міграція – це переміщення людей зі свого звичайного місця проживання до нового місця проживання через міжнародний кордон або в межах держави. Немає універсально узгодженого визначення «міграції» або «мігранта», але є кілька загальноприйнятих визначень, які були розроблені в різних умовах». При цьому, у МОМ виділяють два види міграції – міжнародну та внутрішню, за демографічною ознакою. Міжнародна міграція відбувається

під час перетину державних кордонів, з метою проживання в іншій країні протягом мінімального періоду часу. Внутрішня міграція являє собою переміщення людей в межах однієї країни. До того ж, визначають міграцію із села в місто». [6]

Звернемось до визначення мігрантів Організацією Об'єднаних Націй (ООН): міжнародним мігрантом є будь-яка особа, яка змінила країну проживання, незалежно від правового статусу, характеру чи причин переміщення. Дуже важливо, що дане визначення є зручним і охоплює основні характеристики мігрантів, саме тому воно часто застосовується у наукових статтях та звітах міжнародних організацій. Сьогодні у світі кількість міжнародних мігрантів у світі дорівнює 304 млн. осіб (або 3,7% населення), тоді як у 2020 році їх було 281 мільйон, порівняно з 272 млн. у 2019р. Отже, можемо констатувати неспинну тенденцію до зростання. [6].

Згідно з класифікацією Міжнародної організації з міграції, розрізняють два види міграції за демографічною ознакою: міжнародну та внутрішню. Міжнародна міграція відбувається, коли люди перетинають державні кордони, щоб жити в іншій країні протягом певного періоду часу. Внутрішня міграція – це переміщення людей межах однієї країни. Міграція із села в місто — це переїзд із сільської місцевості в місто в межах однієї країни. Звернемо увагу і на поняття еміграції, що є переїздом з країни громадянства або постійного проживання в іншу країну, з точки зору країни відправлення. Тобто країна призначення фактично стає його або її новою країною звичайного проживання.

У МОМ виділяють поняття переміщення осіб – це вимушена ситуація, за якої вони змушені втекти чи залишити свої домівки чи місця постійного проживання, зокрема внаслідок або для того, щоб уникнути наслідків збройного конфлікту, ситуацій загального насильства, порушень прав людини або природних чи антропогенних катастроф. [6]

Перетин національних кордонів з економічних причин є однією з ключових мотивацій міжнародної міграції (може бути викликана економічною

нерівністю, пошуком роботи чи тим і іншим). Згідно з оцінками «Порталу міграційних даних» (англ. - Migration Data Portal), у 2022 році у світі налічувалося 167,7 мільйонів міжнародних трудових мігрантів, і вони становили 4,7 відсотка світової робочої сили [7]. У 2022 році ці міжнародні трудові мігранти становили приблизно 66% світового міжнародного мігрантського населення працездатного віку (віком від 15 років). При цьому, за оцінками МОП, мігранти заробляють на 25% менше у приймаючих країнах, ніж корінне населення. [8] Трудові мігранти сприяють зростанню та розвитку в країнах призначення, тоді як, країни походження отримують велику користь від їхніх грошових переказів та навичок, набутих під час міграційного досвіду. Проте процес міграції передбачає складні виклики з точки зору управління, захисту трудових мігрантів, зв'язків міграції та розвитку, а також міжнародного співробітництва.

Внаслідок міжнародній трудовій міграції по всьому світу виникли трансферти, завдяки яким родини, що залишились вдома, отримують фінансову допомогу від членів родини, що поїхали працювати закордон. Такі гроші називають «грошові перекази працівників або мігрантів» Відправляючи частину заробітку додому у формі готівки або товарів для підтримки своїх сімей, мігранти оказують підтримку не тільки своїм рідним, а ще й економіці в цілому. Обсяги цих трансфертів швидко зростають упродовж останніх десятиліть, являючи собою найбільше джерело іноземного доходу для багатьох економік, що розвиваються. [9]

Мігранти з доходами, які покривають лише потреби на існування, не може переказати гроші, навіть якщо хоче. Для багатьох мігрантів перерахування коштів додому залишається лише мрією, а не реальністю. Протягом деякого часу поведінку грошових переказів пояснювали за допомогою економічних категорій бажання допомогти та покращити добробут своїх родичів і родини (альтруїзму), власного інтересу та сімейних позик. Мігранти, які мотивовані переказувати через власний інтерес, зосереджуються або на тому, щоб зберегти свою сім'ю вдома і забезпечити їм гідне існування,

щоб забезпечити власну майбутню спадщину активів, або на надсиланні грошей додому, щоб накопичити активи, інвестуючи у свою рідну територію, готову до власного повернення в майбутньому.

1.2. Аналіз наукових досліджень грошових переказів мігрантів.

Для того, щоб зрозуміти сутність, причини та ефект від грошових переказів мігрантів, звернемося до огляду наукових статей за цією темою, які були опубліковані в останні роки. Розглянемо обрані наукові праці у хронологічному порядку – від більш ранніх до найактуальніших.

І, хоча, більш доречним було б зупинитись на публікаціях останніх десяти років, все ж таки, ми розпочнемо з однієї з праць, що була написана раніше, а саме: «Міграція та грошові перекази під час світової фінансової кризи та після неї» (Сіркезі І., Кохен Дж., Раза Д.). В роботі проаналізовано моделі та практику грошових переказів у різних країнах світу під час фінансової кризи. Зосереджуючись на національних та міжнародних потоках трансфертів, дослідження показує, що потоки грошових переказів були стійкими під час фінансової кризи 2009 року. Однак, вартість грошових переказів була високою, що свідчить про транзакційні витрати. До того ж, дослідники демонструють, що грошові перекази мігрантів це більше, ніж просто переказ грошей. Вони можуть включати потенційно передані подарунки, цінності, навички та ідеї, які матимуть вплив та велике значення для довгострокового соціально-економічного ефекту, для розвитку країн, що розвиваються. [10]

Очікувалось, що рівень грошових переказів зменшиться під час кризи 2008–2009 рр. Дійсно, зниження відбулося і деякі дані свідчили про грошові перекази надходили від домогосподарств до мігрантів, які відчували труднощі в місцях призначення. Тим не менш, вони залишились досить стабільними джерелом для домогосподарств. У критичних обставинах домогосподарства, які отримували грошові перекази, часто змінювали свою поведінку свої

витрат: спрямовували їх на найважливіші потреби та відмовлятися від розкішних покупок. В цілому, обсяги цих трансфертів зменшувалися набагато повільніше, ніж прямі іноземні інвестиції, приватний борг або портфельний капітал і швидко відновились у 2010 році. [10]

У статті Біатон К., Севік С., Йосефі С. «Плавний оператор: грошові перекази та споживання домогосподарств під час фіскальних шоків» досліджується, зміни у структурі споживання домогосподарств-одержувачів внаслідок отримання грошових переказів від мігрантів та вплив на споживання домогосподарств залежно від доступу до соціальних трансфертів. Було обрано 149 країн за період з 1990 по 2014 рік (дані опитування з Мексики). Результати показують, що грошові перекази працівників допомагають згладити споживання домашніх господарств (навіть після контролю стандартних каналів розподілу ризиків, таких як торгівля та фінансова відкритість) і це ефект значно більший під час епізодів фіскальної консолідації. Аналіз вибірки показав, що грошові перекази відіграють більшу роль у згладжуванні споживання в періоди фіскальних шоків, а отже, і значного фіскального коригування. Використовуючи дані на рівні домогосподарств із Мексики, авторами біло виявили, що грошові перекази сприяють більшому споживанню. Дослідники зробили висновок, що фіскальна політика повинна враховувати вплив грошових переказів мігрантів на споживання домогосподарств, особливо під час великих фіскальних коригувань. [11]

У статті Джеффри Кохена і Наталії Зотової «Переосмислення грошових переказів: соціально-економічна динаміка пожертвувань для мігрантів і немігрантів» проаналізовані складнощі, пов'язані із грошовими переказами. Ґрунтуючись на дослідженнях у Мексиці та Таджикистані, авторами виявлено, що грошові перекази мають вирішальне значення для добробуту домогосподарств і можуть створити шлях до зростання та економічного успіху. У той же час, вони також можуть дестабілізувати та суттєво вплинути на місцеві погляди населення (люди, які мігрують, переосмислюють життя, залучаються до нових видів праці, переглядають свої ролі і обов'язки, тощо).

Дослідники відзначають їхню роль у стимулюванні економічного розвитку країн. [12]

Караре А., Баратас А. Ф. та інші у дослідженні «Спільний вплив еміграції та грошових переказів на економічне зростання та участь у робочій силі в Латинській Америці та Карибському басейні» відмічають, що за останні три десятиліття кількість мігрантів подвоїлася. Як наслідок цього процесу, відбулось і зростання надходжень грошових переказів до країн походження більшості мігрантів. Для деяких країн Латинської Америки грошові перекази є не лише суттєвим джерелом доходу підтримки домогосподарств, але також є найбільшим джерелом надходжень іноземної валюти (перевищуючи експорт, прямі іноземні інвестиції або офіційна допомога). Саме тому, дослідники сфокусували свою увагу на впливі еміграції та грошових переказів на економічне зростання та динаміку ринку праці, оскільки у попередній літературі це питання не було достатньо висвітлено. [13]

В даній роботі дослідники оцінили чистий спільний ефект впливу еміграції та грошових переказів на економічне зростання та участь у робочій силі для країн походження мігрантів з Латинської Америки. Щоб врахувати потенційну ендогенність між еміграцією та грошовими переказами, а також іншими змінними, для оцінки були використані дані за 1999-2019 рр. за допомогою методу кореляційно-регресійного аналізу. Перший етап регресії передбачав аналіз та заходження зв'язку між змінними: 1) зростання реального ВВП та рівень еміграції; 2) зростання реального ВВП та обсяги грошових надходжень від мігрантів; 3) зміна рівня участі у робочій силі та рівень еміграції; 4) зміна рівня участі у робочій силі та рівень еміграції грошових переказів від мігрантів. Для посилення екзогенності змінні були зважені.

Далі, за допомогою емпіричної специфікації моделі було оцінено вплив еміграції та грошових переказів на економічне зростання в тому ж році та зміну участі у робочій силі у середньому по країнах. За результатом дослідження, автори статті роблять висновок, що багато країн Латинської Америки та Карибського басейну являють собою один з найбільших джерел

емігрантів, у той же час, вони є місцем призначення для відповідних надходжень грошових переказів. Аналіз продемонстрував, що обрані інструменти є релевантними та статистично значущими та це означає що знайдено негативний вплив еміграції на економічне зростання зазначених країн, а грошові перекази частково пом'якшують цей вплив. Хоча додавання грошових переказів у моделювання ускладнило процес оцінки (оскільки грошові перекази можуть підвищити темпи зростання в короткостроковій перспективі, але вони можуть негативно вплинути на участь у робочій силі і, тим самим, мати значний негативний вплив від еміграції на економічне зростання та участь у робочій силі. У той же час, виявлено, що грошові перекази можуть пом'якшити ці негативні наслідки). [13]

У актуальній роботі 2024 року, автори Періола О і Саламі М.Ф. наголошують, що у науковій літературі недостатньо уваги приділяється впливу грошових потоків мігрантів на макроекономічні показники, особливо в контексті різного рівня розвитку фінансової системи. У своєму дослідженні вони базуються на часових рядах даних по Великій Британії за період з 1987 по 2022 рік, проаналізувавши наслідки відтоку грошових переказів та фінансового розвитку на макроекономіку. Результати моделі авторегресії з розподіленим лагом свідчать про неоднозначний ефект: грошові перекази негативно позначаються на економічному зростанні, водночас сприяючи зміцненню валютного курсу. Дослідження не виявило значного впливу переказів на інфляцію чи банківські ставки. Подібні висновки стосуються й впливу фінансового розвитку. Отримані результати підкреслюють необхідність реалізації стимулюючих політик, орієнтованих на інвестиції у продуктивні сектори та розширення фінансової інклюзивності, як основи для підтримки економічного зростання та ефективного використання грошових переказів. [14]

Таким чином, грошові перекази мігрантів є об'єктом дослідження міжнародних організацій, а також багатьох науковців. Вони напряму пов'язані з міграційними процесами та залежать від їх динаміки у світі. В сучасних

наукових дослідженнях підкреслюється зростаюча роль цих трансфертів, а також важливість їх дослідження. Актуальні дані і результати досліджень демонструють як позитивний, так і негативний вплив міграції на країни походження. Останній може бути пом'якшено за рахунок отримання країнами додаткових коштів, які підтримують домогосподарства. Особливо це стосується країн з низьким та середнім рівнем доходів.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ ДИНАМІКИ ГРОШОВИХ ПЕРЕКАЗІВ МІГРАНТІВ У СВІТІ

2.1. Сучасний стан міграційних процесів і грошових переказів мігрантів у світі.

Кількість міжнародних мігрантів у світі постійно зростає, особливо за останні 50 років. Така тенденція пов'язана з низкою чинників, що були розглянуті у розділі 1. Варто зробити детальний огляд динаміки міжнародних мігрантів у світі та відповідну динаміку грошових переказів. Для цього почнемо з демографічного чинника міжнародної міграції. Населення світу стрімко зростає, за оцінками Світового Банку, приблизно на 70 млн. осіб щорічно (або 0,85%). Збільшення чисельності населення може призводити до менших можливостей для працевлаштування у країнах з високим рівнем народжуваності. Тому можемо припустити, що тенденція збільшення кількості міжнародних мігрантів буде зберігатись. Лідерами за чисельністю населення є Індія, Китай, Сполучені Штати Америки, Індонезія і Пакістан (табл. 2.1.).

Таблиця 2.1.

Країни за найбільшою чисельністю населення у світі

Країна	населення, млн осіб	зміна населення за останній рік, %	частка населення світу, %
Індія	1,464	0.89%	17.78%
Китай	1,416	-0.23%	17.20%
США	347	0.54%	4.22%
Індонезія	286	0.79%	3.47%
Пакістан	255	1.57%	3.10%

Джерело: [15].

Разом з зростанням населення, зростає і кількість робочої сили у світі.

Наочно представимо динаміку цих двох показників у таблиці:

Таблиця 2.2.

**Динаміка населення і робочої сили у світі,
2000 – 2023 рр., особи**

Рік	Населення	Робоча сила
2000	6114332536	2760389690
2001	6193671787	2797011910
2002	6272752974	2838891402
2003	6351882361	2883791765
2004	6431551644	2932205885
2005	6511748367	2978065113
2006	6592734542	3014676711
2007	6674203658	3054828915
2008	6756917904	3090262848
2009	6839574284	3123270059
2010	6921871614	3152517317
2011	7002860604	3183785755
2012	7085763408	3217994209
2013	7169640142	3250388441
2014	7254228377	3283090381
2015	7338964960	3319441985
2016	7424282488	3354103343
2017	7509065705	3391313233
2018	7591932907	3427111807
2019	7673533972	3459966078
2020	7989981520	3491992750
2023	8061876001	3650968792

Джерело: [15; 16]

Зростання населення та робочої сили у світі є важливими тенденціями в контексті дослідження міграційних процесів і їх наслідків. Дані демографічні та соціальні процеси впливають на глобальний розвиток, оскільки населення світу продовжує зростати і наразі становить 8,06 млрд. осіб. Загалом, у світі кількість працівників зростає, особливо це стосується Індії, Китаю, країн Африки. При цьому, спостерігаємо зняження рівня народжуваності у розвинених країнах, а отже, і старіння населення, що робить потребу у залученні іноземної робочої сили ще більш актуальною.

За таких умов, необхідно розглянути динаміку міжнародних мігрантів у світі за останні десятиліття.

Таблиця 2.3.

Кількість міжнародних мігрантів у світі, 1970 – 2024 рр.

рік	кількість мігрантів, млн. осіб	Відсоток від населення світу
1970	84,4	2,3
1975	90,4	2,2
1980	102	2,3
1985	113,2	2,3
1990	153	2,9
1995	161,3	2,8
2000	173,2	2,8
2005	191,4	2,9
2010	221	3,2
2015	248	3,4
2020	280,6	3,6
2024	304	3,7

Джерело: [17; 18]

На кінець 2024 р. у світі налічувалось 304 млн. мігрантів. На сьогоднішній день, необхідно визнати складність і зростаючу необхідність транскордонних переміщень. Люди, які проживають за межами країни свого національності, потребують особливої уваги. Близько 3,7 відсотка населення світу проживають за межами країни свого громадянства. І хоча, більшість трудових мігрантів прямують до розвинутих країн, багато країн з будь-яким рівнем доходу є водночас і джерелом, і місцем призначення мігрантів. Через демографічні відмінності, соціальні труднощі, політичні умови (війни, переслідування), кліматичні зміни міграція стає все більш поширеною формою забезпечення своєї життєдіяльності і гідного рівня життя. Отже, цей процес буде тільки актуалізуватись протягом наступних десятиліть для країн з будь-яким рівнем доходу. [17; 18; 19]

Зупинимось на економічних причинах і наслідках міжнародної міграції. У своїй більшості, трудові мігранти прямують до країн з вищим рівнем доходів, заробітної плати, кращими умовами життя, тощо. Отримуючи більш високий

дохід у країнах призначення, порівняно з рідними країнами, трудові мігранти надсилають частину заробітку додому. Така тенденція поширюється світом упродовж останніх десятиліть.

Таблиця 2.4.

**Динаміка грошових перекази мігрантів
у світі з 2000 по 2023 рр.**

Рік	грошові перекази мігрантів, млн. долл. США	Частка від світового ВВП, %
2000	121769,7	0,37
2001	132149,1	0,41
2002	153023,9	0,45
2003	188325,1	0,50
2004	216368,5	0,50
2005	254864,2	0,54
2006	295099,5	0,58
2007	353063,8	0,61
2008	409714,3	0,65
2009	392997,5	0,66
2010	421424,9	0,64
2011	472481,2	0,65
2012	494810,8	0,66
2013	527982,2	0,69
2014	563980,5	0,72
2015	552612,3	0,75
2016	544396,5	0,72
2017	591357,0	0,74
2018	638201,5	0,75
2019	660050,8	0,76
2020	661920,0	0,79
2021	741600,3	0,77
2022	793706,7	0,79
2023	822751,6	0,78

Джерело: [20]

У 1980 р. обсяг грошових переказів у світі склав 37 млрд. дол. США, у 1995 р. – вже 94,5 млрд., тобто збільшившись вдвічі за 15 років. Тенденція до стрімкого зростання прискорилась з початку 2000-х років, що було пов'язано з збільшенням міграційних потоків. Через 8 років, тобто у 2003р. обсяг переказів у світі збільшився ще у 2 рази, склавши 188 млрд. дол. США. Зменшення обсягу переказів відбулося тільки у 2009 році у зв'язку з поточною

фінансово-економічною кризою того часу, дорівнюючи 393 млрд., порівняно з 409,7 млрд. на кінець 2008 року (або на 4,25%). Загалом, тенденція до зростання переказів зберігалась у подальші роки. За оцінками «Порталу міграційних даних», по всьому світові, потоки грошових переказів зросли на 4,6 відсотка з 865 мільярдів доларів США у 2023 році до 905 мільярдів доларів США у 2024 році. Цікаво, що дослідники прогнозували менше зростання – лише на 3%, що свідчить про інтенсивну динаміку і перевищення очікувань. [18; 20]

Сучасні науковці вважають, що значні обсяги грошових переказів мають суттєвий вплив на такі макроекономічні змінні. Наступні показники можуть змінюватись під впливом цих трансфертів: інфляція, процентні ставки, валютні курси, поточний рахунок та міжнародні резерви. Вже багато десятиліть мільйони трудових мігрантів переказують додому мільярди доларів, як наслідок, грошові перекази відіграють важливішу роль у глобальних потоках капіталу. Зростання економічної відкритості стало важливим чинником посилення міжнародної трудової міграції в останні роки. Оскільки праця мігрантів має вирішальне значення для економічного розвитку як країн призначення, так і країн походження, то відбувається подальше зростання глобальної мобільності праці. Саме тому, грошові перекази стають дедалі важливішими, а країни з низьким і деякі з середнім рівнем доходів – все більше залежать від масштабів цих фінансових потоків. [21, 22, 23]

Стосовно переказів і інвестиційних потоків, існують різні точки зору дослідників. Перша полягає в тому, що відтік грошових переказів обмежує можливості держави для фінансування інвестицій. Це відбувається, тому що ці гроші не повертаються в економіку, а отже, ВВП не зростає.

У більш ранніх дослідженнях 2009 року підкреслюється позитивний вплив імміграції на залучення інвестицій. Це стосується довгострокової перспективи, оскільки мігранти сприяють зростанню висококваліфікованої робочої сили в регіоні, а також низькокваліфікованої праці, яка є дешевою і вигідною для бізнесу. Така ситуація може сприяти залученню інвестицій

(стимулюється зростання виробництва). [24] Прихильники неокласичної теорії міграції, вважають, що процес міграції може слугувати одним з чинників оптимізації факторів виробництва. Тому її можна розглядати як інвестицію у людський капітал. [25]

У той же час, сучасні дослідники Дас А., Браун Л. і Макфарлан А. вважають зростання обсягів грошових переказів чинником стримування інвестицій та погіршення зовнішньоекономічної позиції країни-отримувача. Це може скласти потенційну загрозу макроекономічній нестабільності і невизначеності [26]. Отже, погляди і висновки є суперечливими, з огляду на неоднозначний зв'язок між обсягами переказів і економічним зростанням. У той же час, вплив відтоку переказів з країн, що приймають мігрантів, залишається поза належною увагою, оскільки в абсолютних і відносних величинах ці обсяги часто невеликі.

2.2. Регіональні особливості міграційних процесів та грошових переказів мігрантів.

Вже багато років США є провідною країною, яка приймає найбільшу кількість мігрантів у світі. Згідно з дослідженнями, у Сполучених Штатах проживає більше іммігрантів, ніж у будь-якій іншій країні. Наступними в рейтингу слідує такі країни: Німеччина, Саудівська Аравія, Сполучене Королівство та Франція. Втім, чисельність населення, що є мігрантами, у США перевищує їх чисельність у наступних чотирьох країнах (разом). У 2024 році 17 відсотків усіх міжнародних мігрантів проживали в Сполучених Штатах Америки. У 2023 р. у США проживало 47,8 мільйона іммігрантів. [27]

Чисельність населення іммігрантів у США є надзвичайно високим. Імміграція зробила важливий внесок у зростання населення США, за останнє десятиліття відбулось падіння народжуваності. Завдяки імміграції, демографічні проблеми країни (скорочення населення) нівелюються, і відбувається зростання загальної чисельності населення. Найбільше людей

приїжджають з Мексики (приблизно 10,6 млн. іммігрантів або 23%, які проживають у США). Далі можна назвати Індію (6% іммігрантів), Китай (5%), Філіппіни (4%) і Сальвадор (3%). За регіоном народження, можна навести наступні дані:

- іммігранти з Азії становили 28% від усіх іммігрантів;
- з Європейських країн, Канади та інші країни Північної Америки 12%;
- з Африки на південь від Сахари 5% та з Близького Сходу і Північної Африки – 4%.

Взагалі, країни Північної Америки були на другому місці за чисельністю прийнятих мігрантів у 2024 р.

У 2024 році країни Європейського Союзу прийняли приблизно 5,93 млн. міжнародних мігрантів, що на 14% більше, порівняно з 2023 роком. Тоді як, рекордно велика кількість осіб прибула до Союзу у 2022 р., а саме 6,91 млн. осіб, що було на 70% більше, ніж у 2021 р. На цей процес суттєво вплинули потоки біженців з України. Проілюструємо це на графіку:

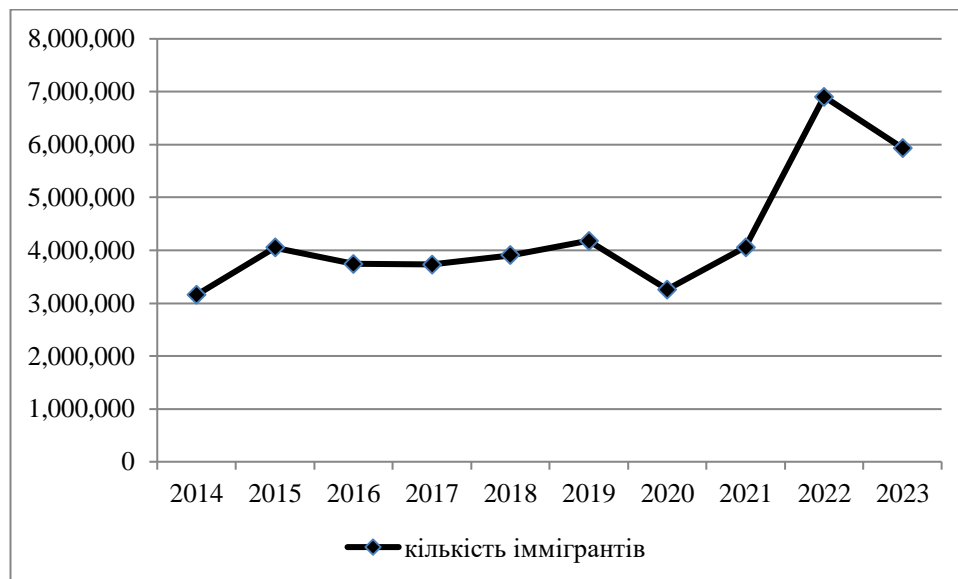

Рис. 2.1. Динаміка кількості іммігрантів до ЄС-27 [28]

Можна побачити, що ще з 2020 року темпи зростання кількості міжнародних мігрантів до Європейських країн відбувалися вищими темпами, ніж раніше. У 2024 році міжнародні мігранти становили 13% від загальної чисельності населення.

Більшість міжнародних мігрантів у світі є трудовими мігрантами, тобто це люди, які поїхали з країни походження до приймаючої з метою отримання більш високого доходу. Про економічні причини міжнародної міграції свідчать наступні фактичні дані:

По перше, трудові мігранти складають майже 168 млн. осіб у світі, а це більше половини від усіх мігрантів [18];

По-друге, приблизно половина мігрантів прямують до країн з високим рівнем доходу, і лише одна третина – країн, що розвиваються;

По-третє, люди, які переїжджають в іншу країну, з метою отримання нової роботи з вищим рівнем заробітку, часто переказують гроші своїм сім'ям і громаді.

По-четверте, дослідники Світового банку відмічають, що валовий внутрішній продукт (ВВП) більше 60 країн складається з грошових переказів. Зі свого боку додамо, що, проаналізувавши динаміку трансфертів від мігрантів в усіх країнах світу, можна виявити низку країн з дуже високим ступенем залежності від цих грошей. Відмітимо також, що грошові перекази перевищують прямі іноземні інвестиції (ПІІ), які схильні до різкого скорочення у періоди нестабільної політичної і економічної ситуації, особливо під час кризових явищ. [29; 30]

Звернемось до огляду грошових переказів по регіонам світу.

З 2015 року грошові перекази були найбільшим джерелом зовнішніх фінансових потоків до країн із низьким і середнім рівнем доходу (крім Китаю). Грошові перекази до таких країн перевищують обсяги офіційної допомоги розвитку (оцінка Світового банку/KNOMAD), і потоки прямих іноземних інвестицій (ПІІ) на 270 млрд. доларів США у 2023 році. Тим не менш, необхідно враховувати, що вони не можуть замінити державну допомогу у вигляді соціальних витрат, тому що останні є більш цільовими. Приватні кошти мігрантів переважно направляються до власних родин, не враховуючи загальноекономічної ситуації.

На кінець 2023 р. потоки грошових переказів до країн із низьким і середнім рівнем доходів зросли на 0,7 відсотка (склали 656 млрд. дол. США). При чому, більше зростання відбулося у 2021-2022 роках після всесвітньої пандемії. Взагалі, необхідно відмітити, що потоки грошових переказів до країн із низьким і середнім рівнем доходів залежать від економічної ситуації у країнах з розвинутою економікою, зокрема мова йде про Сполучені Штати Америки, які є найбільшою країною-джерелом грошових переказів і основною країною призначення для мігрантів. За регіонами найбільше зросли потоки грошових переказів до Латинської Америки та Карибського басейну – на 7,7 %. Грошові перекази в Південній Азії зросли на 5,2 %, в основному завдяки потужним потокам до Індії, тоді як у Східній Азії та Тихоокеанському регіоні спостерігалось зростання на 1,8 відсотка завдяки грошовим переказам на Філіппіни. На противагу цьому, в країнах Африки на південь від Сахари спостерігалось незначне зниження потоків грошових переказів на 0,3 %, але грошові перекази продовжували підтримувати поточні рахунки кількох країн, які борються з проблемами продовольчої безпеки та борговими проблемами.

Станом на 2023 рік серед країн – найбільших одержувачів переказів від мігрантів були:

- Індія (120 мільярдів)
- Мексика (66 мільярдів)
- Китай (50 мільярдів)
- Філіппіни (39 мільярдів)
- Пакистан (27 мільярдів)

При цьому, Індія отримує найбільший обсяг грошових переказів з 2008 року. Зазначимо, що, якщо частка переказів в структурі ВВП країни перевищує 10%, то це означає, що країна сильно залежить від них. Наведемо перелік країн, в яких частка грошових переказів від ВВП є вищою, ніж 10%. Також розглянемо це у динаміці:

Таблиця 2.5.

**Частка грошових переказів від ВВП (%) в країнах,
що найбільше залежать від цих переказів з 2000 по 2023 рр.**

Назва країни	2000	2005	2010	2015	2020	2023
Боснія і Герцеговина	28,4	18,2	10,6	11,0	9,5	10,3
Бермудські острови	-	0,0	19,0	21,7	22,9	21,5
Коморські острови	\	8,3	9,6	13,7	18,5	22,6
Кабо Верде	16,6	14,1	7,2	11,5	12,9	12,5
Гамбія	-	5,8	7,5	11,2	23,0	21,9
Гвінея-Бісау	2,0	3,1	4,9	7,4	10,6	10,1
Гватемала	3,1	11,4	10,4	10,4	14,7	19,1
Гондурас	6,6	18,5	16,5	17,5	23,9	26,1
Гаїті	8,5	14,0	12,4	14,8	22,5	18,9
Ямайка	9,7	15,7	15,3	16,6	22,2	18,5
Ліберія	-	3,4	14,7	20,3	10,6	18,9
Лесото	53,8	35,6	27,3	14,7	21,9	22,9
Молдова	13,8	30,6	25,1	19,8	16,3	12,2
Чорногорія	-	0,0	10,0	11,6	12,6	10,7
Нікарагуа	6,3	9,7	9,4	9,4	14,6	26,1
Непал	2,0	14,9	21,6	27,6	24,3	25,4
Західний берег і Газа	20,0	7,4	9,6	13,0	16,5	18,6
Малі острівні держави Тихого океану	4,0	7,4	7,2	7,2	9,9	10,0
Сенегал	3,9	7,2	9,2	9,9	10,6	10,6
Сальвадор	15,0	20,6	18,8	18,2	23,8	24,1
Сомалі	-	0,0	0,0	0,0	20,1	15,8
Таджикистан	-	24,4	35,8	27,3	26,9	38,4
Узбекистан	-	7,2	6,9	5,6	10,7	13,9
Самоа	17,4	17,1	20,4	15,9	23,5	28,2
Косово	-	-	18,8	15,4	18,6	17,5
Республіка Ємен	13,3	7,7	4,9	7,9	18,6	20,1
Киргизька Республіка	32,5	28,8	31,8	32,6	26,6	20,4

Джерело: [20]

Отже, в цілому, в світі частка грошових переказів мігрантів від світового ВВП складає менше 1%, що є досить невеликою (таблиця 2.4.). У той же час, проводячи аналіз їхньої динаміки по країнах, можна виділити ті, які особливо залежать від цих грошей, таким чином, що для багатьох родин такий вид доходу є основним. Наприклад, залежність таких країн як Нікарагуа, Непал, Сальвадор, Самоа, Таджикистан, Республіка Ємен та деяких інших, від

міжнародної міграції є критичною. Таким чином, грошові перекази залишаються основним джерелом зовнішнього фінансування для країн із низьким рівнем доходу (рідше це стосується країн з середнім рівнем доходу, але, все ж таки, це є правомірним для деяких). Розглянемо статистичні дані:

Таблиця 2.6.

Потоки грошових переказів до регіонів із низьким і середнім рівнем доходів, млрд. дол. США, період з 2017 по 2024 рр.

Регіони світу	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Країни з низьким і середнім рівнем доходу	465	510	536	530	587	640	647	685
Східна Азія і Тихий океан <i>за винятком Китаю</i>	129	137	143	132	128	132	135	136
Європа і Центральна Азія	42	47	49	46	55	68	62	64
Латинська Америка і Карибський басейн	81	89	96	104	131	144	155	163
Близький Схід і Північна Африка	54	55	57	59	67	65	55	58
Південна Азія	117	132	140	147	157	177	185	207
Африка на південь від Сахари	42	49	50	43	49	54	55	56
країни з високим рівнем доходу	179	189	193	191	208	205	218	219
СВІТ	644	699	729	721	795	844	865	905

Джерело: [30]

Отже, можемо побачити з наведеної таблиці, що країни з низьким та середнім рівнем доходу отримують суму переказів міжнародних мігрантів, яка в три рази перевищує суму, що надсилається до країни з високим рівнем доходу. Даний факт корелює з вищезазначеною інформацією про те, що мігранти прямують переважно до розвинутих країн. Тепер розглянемо приріст або скорочення цих трансфертів до тих самих регіонів світу (табл. 2.7.).

Зазначимо, що дослівники у Світовому банку вважають, що наведені дані за 2024 рік відображають тільки офіційно зареєстровані грошові перекази. В реальності ж, справжній розмір грошових переказів, включаючи потоки через неофіційні канали, ще більший. Темп зростання грошових переказів у 2024 році оцінюється в 5,8 %, що значно вище ніж рівень (1,2 %), зареєстрованого в 2023 році.

Таблиця 2.7.

Потоки грошових переказів до регіонів із низьким і середнім рівнем доходів, у відсотках, 2017–2024 рр.

Регіони світу	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Країни з низьким і середнім рівнем доходу	465	510	536	530	587	640	647	685
Східна Азія і Тихий океан	129	137	143	132	128	132	135	136
<i>за винятком Китаю</i>	65	70	75	72	75	81	85	88
Європа і Центральна Азія	42	47	49	46	55	68	62	64
Латинська Америка і Карибський басейн	81	89	96	104	131	144	155	163
Близький Схід і Північна Африка	54	55	57	59	67	65	55	58
Південна Азія	117	132	140	147	157	177	185	207
Африка на південь від Сахари	42	49	50	43	49	54	55	56
країни з високим рівнем доходу	179	189	193	191	208	205	218	219
СВІТ	644	699	729	721	795	844	865	905

Джерело: [30]

До п'ятірки країн-одержувачів грошових переказів у 2024 році входять ті самі країни, що і станом на 2023 рік: Індія (надходження цих коштів складають приблизно 129 млрд. дол. США), за нею йдуть Мексика (68 млрд. дол. США), Китай (48 млрд. дол. США), Філіппіни (40 млрд. дол. США) і Пакистан (33 млрд. дол. США). Менші, але все ж, значні обсяги переказів отримують: Бангладеш, Єгипет, Гватемала, Нігерія, Узбекистан, Індонезія, В'єтнам, Україна, Марокко, Колумбія, Непал, Домініканська Республіка, Таїланд, Гондурас, Сальвадор та ін.

Деякі невеликі економіки дедалі більше стають залежними від надходження грошових переказів, тому що дуже значна частка валового внутрішнього продукту формується за рахунок цих коштів, що підкреслює, водночас, важливість грошових переказів для їх фінансування, у той же час, це може сприяти дестабілізації економіки у будь-який період часу. Наприклад, у періоди фінансово-економічних криз країни, що приймають мігрантів, можуть скоротити попит на їхню працю, що призведе до скорочення

фінансових надходжень до країн походження мігрантів, а це, у свою чергу, призведе до дефіциту бюджету і, навіть можливо, до від'ємного сальдо поточного рахунку платіжного балансу. Наведемо конкретні статистичні дані з цього приводу. Перше місце за залежністю від зовнішньої міграції займає Таджикистан, – з критично високим рівнем переказів від мігрантів, що дорівнює 45 % ВВП, за ним слідує Тонга (38%), Нікарагуа (27 %), Ліван (27 %) і Самоа (26 %).

Важливо, щоб і відправники, і одержувачі грошових переказів мали доступ до різних засобів передачі своїх переказів, щоб це було можливим здійснити зручним способом. Коли відсоток за перекази високий або існує велика різниця між ринковими обмінними курсами та офіційними курсами, це може спрямовувати грошові перекази мігрантів через неофіційні канали. У такому разі, Світовий банк та інші міжнародні організації, намагаються надати технічну допомогу не тільки у збирання статистичної та аналітичної інформації, але й у налагодженні певної стратегії щодо грошових переказів в різних країнах. Зазначимо, що Світовий банк проводить моніторинг цін на грошові перекази та керується наступними Цілями сталого розвитку: зменшення витрат на грошові перекази; аналіз чинників, що сприяють високій вартості пересилання грошей; захист споживачів; налагодження інфраструктури платіжних систем; регулювання законодавчої бази; створено Глобальну робочу групу з питань грошових переказів, яка складається з економістів (проводиться аналіз динаміки передачі переказів формальними і неформальними каналами); усунення бар'єрів для входу на ринок грошових переказів.

2.3. Вплив грошових переказів мігрантів на економічний розвиток країн походження мігрантів.

Грошові перекази мігрантів, маючи зростаючу динаміку, чинять певний вплив на економічний розвиток в країнах-одержувачах. Тому, можемо побачити, як зростає інтерес до їх вивчення з боку науковців, політиків та особливо міжнародних організацій. Зважаючи на різні погляди щодо ефекту від трансфертів, які було розглянуто у підрозділі 2.1, у цьому підрозділі зробимо огляд даних щодо їх реального та потенційного впливу. Якщо сфокусувати свою увагу тільки на позитивних ефектах, то наш аналіз буде неповним. Отже, проведемо глибокий аналіз соціально-економічних наслідків отримання країною цих коштів.

Загалом, можна сказати, що вони являють собою складне і багатогранне явище, що потребує вивчення і аналізу. Оскільки грошові перекази мігрантів це гроші, які трудові мігранти надсилають своїм родинам або громадам (до своєї країни походження), то, звичайно вони мають певний позитивний вплив. Зупинимось більш детально:

1) грошові перекази мігрантів збільшують доходи домогосподарств, допомагаючи покращити рівень життя людей, що їх отримують (наприклад, можна покращити умови життя і свій добробут, такі як житло (або будівництво), оплатити якісну освіту дітям, звертатись по висококваліфіковану охорону здоров'я – оплачувати страхові медичні пакети, тощо);

2) емігрантські трансферти можуть сприяти зниженню рівня бідності, тому що допомагають родинам отримати дохід, якого вони потребують;

3) кошти, що надходять із-за кордону, часто використовуються на споживчі товари та послуги, тому на макроекономічному рівні відбувається зростання внутрішнього споживання, а отже, і стимулюється економічне зростання в країні;

4) високі рівні переказів до країни слугують важливим джерелом іноземної валюти та покращують платіжний баланс. Дослідниками вже давно виявлено, грошові перекази явно випереджають інші типи зовнішніх фінансових потоків до країн із низьким і середнім рівнем доходу. Ця тенденція зберігається і досі. Навіть потоки прямих іноземних інвестицій є суттєво нижчим за грошові перекази до деяких країн. За останнє десятиліття грошові перекази зросли на 57 %, тоді як ПІІ скоротилися на 41 %. У країнах з великою кількістю трудових мігрантів трансферти можуть стати джерелом фінансової стабільності та підтримати економіку під час кризових явищ [30];

5) При цьому, дані опитування Світового банку показують, що використання грошових переказів різниться в різних країнах, оскільки ці надходження можуть бути використані на різні цілі. Зміни попиту в одному секторі через надходження грошей, можуть суттєво вплинути на інші сектори (які економічно пов'язані). Таким чином, відносно невелике збільшення виробництва в одному секторі може збільшити споживання в деяких інших секторах. Наведемо приклад, виробництво продуктів харчування залежить від сільського господарства, роздрібна торгівля – від промислового виробництва. В результаті, від невеликих змін у споживанні може виграти вся економіка. [30; 31; 32]

Однак, є і інша сторона цих коштів, яка може призвести до негативних наслідків для економіки країни-походження мігрантів. Зупинимось детальніше, на основі аналізу наукових джерел [21; 22; 23; 25; 26; 33; 34; 35; 36]:

- в економіці можуть виникнути тенденція до підвищення цін внаслідок отримання додаткової валюти, що не підкріплена виробництвом товарів і послуг або торгівельними операціями. До того ж, це стосується і надмірного споживання за рахунок надходження зовнішніх грошей. Тобто підвищується рівень інфляції (зростання споживчих цін);

- люди, які отримують додаткові гроші, можуть відчувати зниження мотивації до праці. у довгостроковій перспективі це може вплинути на рівні зайнятості та безробіття;
- особливо важливим наслідком є масова еміграція кваліфікованих кадрів, що може призвести до нестачі працівників на ринку праці та погіршити людський капітал в країні;
- мігранти відкривають бізнеси або працюють у наймі в іншій країні, допомагаючи їй економіці через сплату податків, привнесення свого досвіду, працьовитості;
- відбувається залежність від економічного розвитку та стану ринків праці приймаючих країн. Таким чином, своя країна програє у економічному розвитку;
- в економіці країн-одержувачів переказів можуть виникати явища подібні до «Голландської хвороби» внаслідок отримання великих обсягів грошей (феномену, при якому раптовий приплив валюти призводить до зміцнення національної валюти, зниження конкурентоспроможності експортних галузей та перерозподілу ресурсів на користь секторів, що не експортуються). Це явище було вперше описано у Нідерландах у 1960-х роках після відкриття великих газових родовищ. Сучасні дослідження підтверджують, що грошові перекази можуть впливати на реальний обмінний курс, що у свою чергу може вплинути на конкурентоспроможність експортних галузей. Наприклад, у нещодавно проведеному мета-аналізі 2022 року дослідників Анвара А. і Манга К., що охоплює 67 країн, було встановлено, що грошові перекази сприяють зміцненню реального обмінного курсу, особливо у країнах із низьким та середнім рівнем доходу. У деяких країнах, таких як Бангладеш, було зафіксовано значне зміцнення реального обмінного курсу у відповідь на надходження грошових переказів, що вказує на можливий прояв «голландської хвороби». У той же час, в інших країнах, таких як Непал, вплив грошових переказів на економіку був менш вираженим, що може свідчити про відмінності в економічній структурі та політиці країн. [33] У дослідженні

авторів М. Чоудхарі і Ф. Раббі доводиться їх негативний вплив на економічний розвиток країни на прикладі Бангладешу. Побудувавши векторну регресійну модель на основі статистичних даних з 1971 по 2008 рр., науковці продемонстрували, як приплив грошових переказів працівників значно підвищує реальний обмінний курс і погіршує конкурентоспроможність країни у зовнішній торгівлі. [34]

Підсумуємо, що грошові перекази мігрантів відіграють важливу роль в економіках країн-реципієнтів цих коштів. З одного боку, вони є безумовно корисними, оскільки значно покращують рівень життя сімей мігрантів, сприяють зниженню бідності, фінансують різні потреби і, навіть, малий бізнес. Низка країн у світі залежить від переказів, тому що вони становлять значну частину ВВП. З іншого боку, економічна залежність, що формується внаслідок великих валютних надходжень, може гальмувати розвиток економіки, не стимулювати структурні реформи, знижувати мотивацію до праці в одержувачів. До того ж, ринок праці страждає від дисбалансів внаслідок масового відтоку працездатного населення з країни.

РОЗДІЛ 3

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ МІГРАЦІЙНИХ ПРОЦЕСІВ ТА ГРОШОВИХ ПЕРЕКАЗІВ МІГРАНТІВ В УКРАЇНІ

В Україні питаннями і проблемами міжнародної трудової міграції та грошових переказів займаються вчені, такі як: Бондаревська К., Вазов Р., Валіков В., Гетьман О., Гулий О., Гарафонова О., Ємчук Л., Жук Р., Короленко Н., Македон В., Малиновська О., Михайленко О., Новік А., Петросян А., Побулавець Н., Поліщук Є., Покормяк А., П'ятковська О. Ушенко Н. та ін.

Переважна більшість українців завжди мігрувала за кордон з причин, пов'язаних з пошуком роботи, яка б оплачувалась більше, ніж в Україні. Втім, з 2014р., а потім і з лютого 2022 року зовнішні міграційні потоки з України набули надзвичайних обсягів, що відобразилось як на загальноекономічній ситуації, так і на грошових переказах, зокрема. Хоча більшість коштів надходить офіційними каналами, згідно з оцінками НБУ, близько 42% передаються неофіційними каналами (табл. 3.1.)

Таблиця 3.1.

Обсяги приватних грошових переказів в Україну за період 2014 – 2024 рр., млн. дол. США

Обсяги переказів	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022 *	2023	2024
Всього	6489	6959	7535	9264	1111	1192	1198	1401	1254	1129	9480
Офіційні канали	5600	4336	4490	4838	5675	6040	7409	8134	7092	5998	5465
Неформальні канали	889	2623	3045	4426	5436	5881	4571	5885	5451	5294	4015

* інформація про транскордонні перекази у лютому-квітні 2022 р. не збиралася.

Дані наведені на підставі наявної інформації.

Джерело: [43].

Розглянемо динаміку надходжень від мігрантів в Україну. Упродовж декількох років до повномасштабної війни обсяги грошових переказів мігрантів притримувались зростаючої тенденції, у 2019р. вони зросли на 7,3%,

порівняно з 2018р. Тоді як, у 2020р. лише на 0,5% , що було пов'язано з обмеженнями внаслідок пандемії та поверненням багатьох мігрантів на батьківщину. А вже у 2021 приріст сягнув 17%. За період війни відбулося суттєве зменшення обсягів переказів. За 2022 рік статистичні дані НБУ носили оціночний характер, отже, можемо порівняти тільки 2023 р. з 2021 роком (скорочення на 19,5%), у 2024 р, порівняно з 2023р. – на 16,5%. На рис. 3.1. можна побачити динаміку усіх переказів у порівнянні з тими, що надійшли з країн ЄС упродовж 2018-2024рр. (окрім 2022 р., у зв'язку з відсутністю статистичних даних).

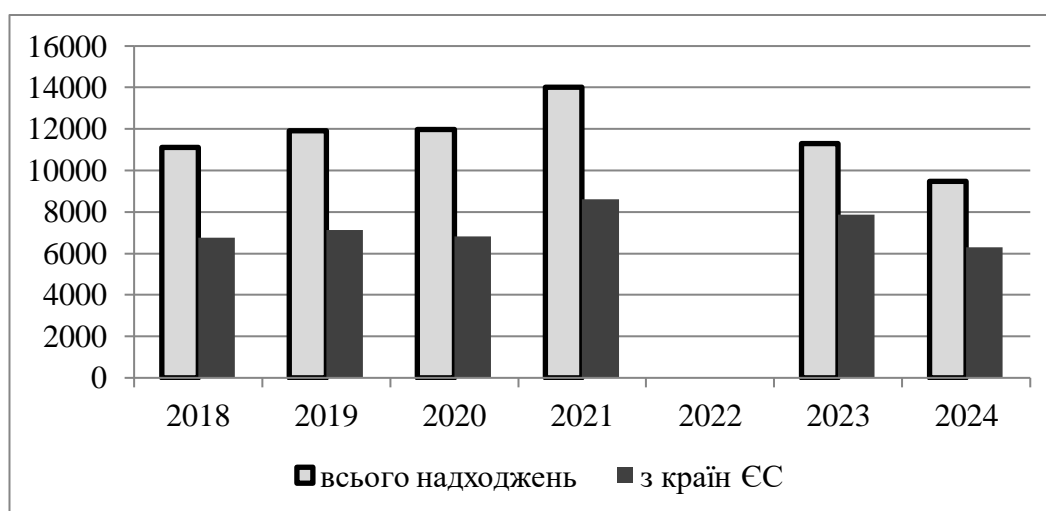

Рис. 3.1. Динаміка рівня грошових переказів мігрантів в Україну, у т.ч., з країн ЄС, млн. дол. США. Джерело: [43].

Станом на кінець 2024 року українські емігранти переказали майже 9,5 млрд. дол. США, що включає грошові перекази як формальними (через банківські рахунки, міжнародні платіжні системи, поштові перекази, тощо), так і неформальними каналами (передача готівкових грошей безпосередньо). При чому, третина цих переказів надійшла з Польщі, 12%, – з США; 8,7% надіслали до України з Сполученого Королівства, 7,4% – з Чеської Республіки і т.д. Зазначимо, що з усіх країн Євросоюзу українці переказали 6,3 млрд. дол. США, що дорівнює 66,5%.

Динаміка надходжень з країн ЄС зазнала дещо більших коливань, ніж загальний обсяг: у 2019 р. зростання відбулося на 5,5%, тоді як, у 2020р. – зниження на 4,3%. Приріст стрімко почав відновлюватись після пандемії і

склав 26% у 2021р. За 2022 р. знову констатуємо відсутність статистичних даних. У 2023р. перекази скоротились на 8,5%, порівняно з 2021р. У 2024 році вони склали на 19,9% менше, ніж у попередньому році. Таку тенденцію під час повномасштабної війни можна пояснити: по-перше, труднощами, з якими стикнулися українські мігранти (витрати на проживання, харчування, пошук роботи); по-друге, тим, що багато українців повертаються у рідну країну.

Далі, звернемось до статистичних даних стосовно надходжень з країн ЄС, з яких надійшли найбільші обсяги переказів.

Таблиця 3.2.

Загальні обсяги приватних грошових переказів в Україну за основними країнами станом на кінець 2024 року, млн. дол. США

№	Країни	надходження	частка переказів у %
		загальна сума переказів	9480
<i>у тому числі:</i>			
1	Польща	3308	34,9
2	США	1133	12,0
3	Сполучене Королівство	829	8,7
4	Чеська Республіка	704	7,4
5	Німеччина	628	6,6
6	Ізраїль	458	4,8
7	Італія	322	3,4
8	Кіпр	267	2,8
9	Ірландія	172	1,8
10	Нідерланди	116	1,2
11	Греція	106	1,1
12	Литва	73	0,8
Інші країни		1364	14,4

Джерело: [43].

Більше половини обсягів грошових переказів мігрантів надходить з країн Євросоюзу: у 2024 р. з Польщі було надіслано майже 35% від усіх переказів, з Сполученого Королівства 8,7%, Чеської Республіки 7,4% та Німеччини – 6,6%. У той же час, суттєвий відсоток належав і переказам з США – 12%.

Динаміка переказів мігрантів в Україну та їх відсоток від ВВП, згідно з статистичними даними від Світового банку, мають вплив на економіку України, однак їх частка дорівнює приблизно 10% за останні 16 років. Пері цьому, найбільшій відсоток від ВВП перекази дорівнювали у 2018 р. (11,2%), а у 2023 – лише 8,3%. Найбільший приріст показника спостерігався у 2016 р. (на 0.8 в.п.), а найбільше скорочення – у 2023р. на 1 в.п. (рис. 3.2.)

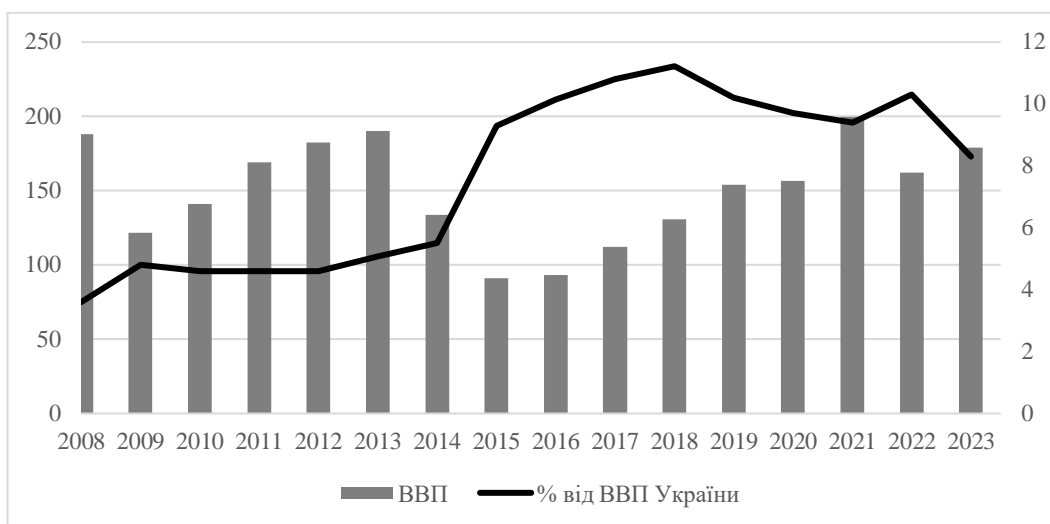

Рис. 3.2. Динаміка рівня грошових переказів мігрантів в Україну з 2008 по 2023 рр. Джерело: [20; 44].

У зв'язку з вищенаведеним, варто розглянути ситуацію з міграцією українців у Європейському Союзі. На кінець березня 2025 року під тимчасовим захистом в ЄС перебували приблизно 4,25 млн. громадян країн, які не входять до ЄС. Вони поїхали з України внаслідок російської агресії у пошуках притулку. Тимчасовий захист громадян з України отримали (у співвідношенні на 1000 осіб населення країни): 33,5 у Чехії; 27,2 у Польщі та 26,4 у Латвії. На сьогоднішній день, кількість запитів про надання тимчасового захисту від українських громадян зменшується. За роки війни РФ проти України найбільшу кількість дозволів на тимчасовий захист вимушеним мігрантам видали: Німеччина, Польща, Чехія. При чому, Німеччина прихистила більше, ніж $\frac{1}{4}$ усіх біженців. Серед країн, які також прийняли значну кількість українців: Іспанія, Велика Британія, Італія, Словаччина, Румунія та інші. [45; 46].

Зауважимо, що ще до військових дій агресора проти України, багато мігрантів їхали саме до країн ЄС. Спираючись на теорію притягання – виштовхування (“push – pull”), неокласичну теорію міграції, теорію світових систем та теорію подвійних ринків праці, потоки зовнішньої міграції до цих країн можна пояснити територіальною близькістю та економічними причинами. Одним з найважливіших чинників міграції до ЄС є рівень заробітної плати, який є вищим, порівняно з українським.

Таблиця 3.3.

**Динаміка мінімальної заробітної плати у країнах ЄС
за період 2020 – 2025 рр., євро**

Країна ЄС	2020	2021	2022	2023	2024	2025
Бельгія	1 626	1 626	1 842	1 955	2 070	2 070
Болгарія	312	332	363	399	477	551
Чеська Республіка	546	596	655	729	755	826
Німеччина	1 544	1 602	1 739	1 997	2 054	2 161
Естонія	584	584	654	725	820	886
Ірландія	1 707	1 724	1 775	1 910	2 146	2 282
Греція	758	758	832	910	968	968
Іспанія	1 108	1 108	1 167	1 260	1 323	1 381
Франція	1 539	1 555	1 646	1 747	1 767	1 802
Хорватія	546	567	622	700	840	970
Кіпр	–	–	–	940	1 000	1 000
Латвія	430	500	500	620	700	740
Литва	607	642	730	840	924	1 038
Люксембург	2 142	2 202	2 313	2 508	2 571	2 638
Угорщина	452	476	504	624	675	707
Мальта	777	785	792	835	925	961
Нідерланди	1 680	1 701	1 756	1 995	2 134	2 193
Польща	583	619	642	811	998	1 091
Португалія	741	776	823	887	957	1 015
Румунія	461	467	516	604	743	814
Словенія	941	1 024	1 074	1 203	1 254	1 278
Словаччина	580	623	646	700	750	816

Джерело: [47]

Проаналізуємо динаміку мінімальної заробітної плати в країнах ЄС та в Україні (табл. 3.3 і 3.4.). Як можна побачити, в усіх країнах Союзу рівень мінімальної заробітної плати є вищим, ніж в Україні. Навіть, у країнах з найнижчим рівне заробітної плати серед країн ЄС (Болгарія, Латвія,

Угорщина, Румунія) рівень цього показника є вищим мінімум у 2,5-3 рази, ніж в Україні. Найвищий рівень заробітної плати – у Бельгії, Німеччині, Ірландії, Люксембурзі, Нідерландах. Зауважимо, що для деяких країн ЄС відсутні дані на офіційному сайті Єврокомісії, тому їх не наведено в таблиці 3.3.

Таблиця 3.4.

**Динаміка мінімальної заробітної плати і прожиткового мінімуму
в Україні за період 2010-2024 рр., грн.**

2010	922	922
2011	1004	1004
2012	1134	1134
2013	1218	1218
2014	1218	1218
2015	1378	1378
2016	1600	1600
2017	3200	1762
2018	3723	1921
2019	4173	2102
2020	4723	2270
2021	з 1.01 – 6000	з 1 липня – 2294
	з 1.12 – 6500	з 1 грудня – 2393
2023	з 1 січня – 6700	2684
2024	7100	3028
	з 1.04.24р. 8000	

Джерело: [43]

З огляду на вищенаведені дані, можна зробити висновок, що упродовж останніх десятиліть, багато українців їхали до країн Європейського Союзу з метою отримання більш високих доходів. В останні три роки їх спонукають активні військові дії на території нашої держави. В таких умовах, важливими є грошові перекази, які емігранти переказують додому, а ті, хто отримують ці кошти, залежать від них. З боку держави робиться усе можливе для забезпечення надійності і забезпечення безпеки цих переказів.

Загальні засади функціонування платіжного ринку та діяльність, що пов'язана з відносинами у сфері надання платіжних послуг користувачам, регулюється законодавчо Конституцією України, законами України «Про платіжні послуги», «Про фінансові послуги та фінансові компанії» та «Про

захист прав споживачів», а також прийнятими на їх основі нормативно-правовими актами. [48; 49; 50]

Законом «Про платіжні послуги» визначено поняття та загальний порядок виконання платіжних операцій в Україні, встановлено перелік платіжних послуг та порядок їх надання. Визначено категорії установ, які можуть надавати платіжні послуги та умови авторизації їх діяльності, а також загальні засади функціонування платіжних систем. Законом передбачено порядок випуску та використання електронних грошей та цифрових грошей Національного банку України. Усі учасники платіжного ринку України мають певні права та обов'язки, що також встановлюється цим законом.

Державне регулювання платіжного ринку здійснюється центральним органом виконавчої влади – Національним банком України. Контроль за діяльністю учасників платіжного ринку, а також отримання від них інформації (в межах своїх повноважень, визначених законодавством) здійснюється Антимонопольним комітетом України та іншими органами державної влади України. Регулювання діяльності надавачів фінансових послуг та припинення права на здійснення діяльності з надання фінансових послуг регулюється законом України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» (припинення діяльності може бути прийнято на підставі відповідного рішення органу, який здійснює державне регулювання ринків фінансових послуг). [50]

Таким чином, українські мігранти прямують переважно до країн ЄС у зв'язку з територіальним розташуванням та економічними причинами: більш високою заробітною платою та кращими умовами праці. За рахунок емігрантів, країна отримує грошові перекази, які відіграють важливу роль в економіці України. Країнами, з яких надходять основні суми цих трансфертів, є країни ЄС (Польща, Сполучене Королівство, Німеччина, Чеська Республіка та ін.) та США. Основні канали надходження грошей: міжнародні платіжні системи, Банківські перекази, онлайн-сервіси та мобільні програми, а також неформальні канали.

ВИСНОВКИ

У процесі дослідження міжнародної міграції населення та трудових ресурсів, зокрема, було здійснено всебічний аналіз основних теоретичних підходів до визначення цього поняття. З'ясовано, що

На основі різнопланового аналізу наукової літератури та звітів міжнародних організацій, основні чинники, що спонукають до міграції, угруповано за наступними категоріями:

- Зміни природних умов навколишнього середовища;
- Економічні умови в країнах походження та приймаючих (можливості працевлаштування, рівень заробітних плат, умови праці);
- Політична нестабільність;
- Розвиток інформаційно-комунікаційних технологій;
- Досягнення сучасної цивілізації, у тому числі, транспортна інфраструктура;
- Соціальна нерівність.

В ході проведеного аналізу було з'ясовано, що серед сучасних наукових досліджень надходжень грошових переказів найбільше увага приділяється їхнім позитивним ефектам для економік країн-реципієнтів. Тому, нами було проведено глибокий аналіз макроекономічних чинників і наслідків отримання країнами цих коштів, що допомогло краще зрозуміти їх сутність. Отже, грошові перекази мігрантів мають наступний вплив на економічний розвиток в країнах-одержувачах:

- грошові перекази мігрантів покращують рівень життя людей в країнах походження мігрантів;
- можуть сприяти зниженню рівня бідності;

- ці кошти сприяють зростанню споживання на макроекономічному рівні;

- стимулюється економічне зростання в країні;

- за рахунок того, що це джерело іноземної валюти ти, вони можуть покращувати платіжний баланс.

- Стають підтримуючим засобом економіки країн-отримувачів переказів під час кризових явищ;

- При цьому, в економіці можуть виникнути явища, подібні до «Голландської хвороби», а також підвищення індексу цін внаслідок отримання додаткової валюти;

- люди, які отримують додаткові гроші, не прагнуть знайти роботу, що може негативно відобразитися на ринку праці;

- високий рівень еміграції кваліфікованих кадрів призводить до нестачі працівників на ринку праці, що призводить до дисбалансу на ринку праці;

- завдяки своїй наполегливій праці, мігранти допомагають розвивати економіку чужої країни;

- залежність від економічного розвитку та стану ринків праці інших країн призводить до економічного спаду в країнах походження мігрантів.

Отже, аналіз наслідків грошових переказів мігрантів надав нам можливість зрозуміти, що вони мають як позитивні, так і негативні наслідки для економік країн, що їх отримують; а також, виокремити їх. Оскільки, ці грошові потоки мають зростаючу динаміку по всьому світу, урядам країн та міжнародним організаціям варто приділяти більше уваги цим аспектам та впроваджувати регулювання як на державному, так і на міжнародному рівнях.

Розглянувши сучасні тенденції міграційних процесів та грошових переказів в Україні, можна зробити наступні висновки:

1. Перекази мігрантів в Україну мають суттєве значення для економіки, адже багато сімей отримують фінансування та підтримку за цей рахунок. В останні десятиліття їх динаміка була зростаючою і знизилась тільки в останні два роки, що стало наслідком труднощів з адаптацією українців, що вимушено

поїхали закордон. Більше половини обсягів переказів Україна отримає з країн Європейського Союзу, що, певною мірою, робить нашу державу залежною від розвитку економік та ринків праці цих країн.

2. Динаміка цих надходжень зазнала певних коливань упродовж останніх 15 років. Різке збільшення спостерігалось у 2013 та 2020 роках (в абсолютній величині). У той же час, частка цих коштів у ВВП України є помірною і складає 4,9% на кінець 2024 року, що не являє загрози для стійкого розвитку економіки. Проте, зниження частки переказів у ВВП в 2023-24 рр. на 1,6 і 1,3 в.п. відповідно, свідчить про зменшення цих потоків та зростання ВВП країни.

3. З боку держави робиться усе можливе для того, щоб функціонування платіжного ринку та грошових переказів, зокрема. На сьогоднішній день, ці грошові потоки досить захищені, надійні і безпечні, про що свідчить розвиток законодавчої бази у цьому напрямку та цифрової інфраструктури.

Таким чином, наш предмет дослідження, фінансовий аспект міжнародної міграції – грошові перекази мігрантів, має свої особливості, структуру, динаміку, чинники впливу і наслідки для усіх економік, що залучені до цього процесу. З'ясовано, що є низка країн у світі, які залежать від цих трансфертів, що негативно позначається на їх економічному розвитку. В таких країнах ринки праці зазнають серйозних дисбалансів та відчувають сильний вплив економік країн, що приймають мігрантів. У той же час, за рахунок зовнішньої міграції, може знижуватись тиск на національні ринки праці.

На даний час, наша держава отримувала в середньому 10,6 млрд. дол. США на рік (упродовж останніх 10 років), маючи досить помірну частку переказів у ВВП, що не є загрозливим рівнем і дозволяє економіці спиратися на свої власні ресурси розвитку у довгостроковій перспективі. Зі свого боку, державою робиться усе можливе для захисту цих трансфертів та зниження їх вартості.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Massey D. S. Patterns and Processes of International Migration in the 21st Century / D. S. Massey. – USA: University of Pennsylvania, 2003. – 42 p.
2. Малиновська О. А. Міграційна політика: глобальний контекст та українські реалії: монографія / О.А. Малиновська. – К.: НІСД, 2018. – 472 с.
3. Ravenstein E. G. The Laws of Migration / E. G. Ravenstein. // The Journal of the Statistical Society of London –1885. – Vol. 48, №2. – P. 167-235
4. Urban population. The World Bank Data. *World Bank Group*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.URB.TOTL.IN.ZS> (дата звернення 9.05.2025р.)
5. Rural population. The World Bank Data. *World Bank Group*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.RUR.TOTL.ZS> (дата звернення 9.05.2025р.)
6. International Organization for Migration (IOM). *UN Migration*. URL: <https://www.iom.int/> (дата звернення 9.03.2025р.)
7. ILO Global Estimates on International Migrant Workers in the labour force. Fourth edition. *International Labour Organization*, 2024. URL: <https://www.ilo.org/publications/major-publications/ilo-global-estimates-international-migrants-labour-force> (дата звернення 9.03.2025р.)
8. Labor Migration. *International Labour Organization*, 2024. URL: <https://www.ilo.org/topics-and-sectors/labour-migration> (дата звернення 9.03.2025р.)
9. Ratha D. What are remittances? *International Monetary Fund*. URL: <https://www.imf.org/external/pubs/ft/fandd/basics/pdf/ratha-remittances.pdf> (дата звернення 9.03.2025р.)

10. Sirkeci I., Cohen J., Ratha D. Migration and Remittances during the Global Financial Crisis and Beyond. *The World Bank*. URL: https://www.researchgate.net/publication/282217561_Migration_and_Remittances_during_the_Global_Financial_Crisis_and_Beyond (дата звернення 9.03.2025р.)
11. Beaton K., Cevik S., Yousefi S.R. Smooth operator: remittances and household consumption during fiscal shocks *The B.E. Journal of Macroeconomics*. 2018. URL: https://www.researchgate.net/figure/Migrant-remittances-across-the-world-1990-2015-Source-IMF-World-Bank-Authors_fig1_321862869 (дата звернення 9.01.2025р.)
12. Cohen J., Zotova N. Rethinking remittance: The socioeconomic dynamics of giving for migrants and nonmigrants. *Economic Anthropology*. May 2021. URL: <https://anthrosource.onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1002/sea2.12215> (дата звернення 9.01.2025р.)
13. Carare A., Baratas A. F., Kilembe J., Nadzi-Vaskov M., Zhang W. The Joint Effect of Emigration and Remittances on Economic Growth and Labor Force Participation in Latin America and the Caribbean. *IMF. Working Papers* 24/175. August 9, 2024. URL: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2024/08/09/The-Joint-Effect-of-Emigration-and-Remittances-on-Economic-Growth-and-Labor-Force-553159> (дата звернення 9.03.2025р.)
14. Periola O., Salami M. F. Remittance outflow, financial development and macroeconomic indicators: evidence from the UK. *Future business Journal*, 10 (1): 83, 2024. URL: <https://fbj.springeropen.com/articles/10.1186/s43093-024-00373-x#Abs1> (дата звернення 9.03.2025р.)
15. Population, total. *The World Bank Data*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL> (дата звернення: 02.01.2025)
16. Labor force, total. *The World Bank Data*. URL: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.TLF.TOTL.IN> (дата звернення: 02.01.2025)

17. International Migrant Stock 2024. Key facts and figures. *United Nations*, Population Division UN DESA/POP/2024/DC/NO. 13, January 2025. New York. URL:
https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/undesapd_2025_intlmigstock_2024_key_facts_and_figures_advance-unedited.pdf (дата звернення: 20.04.2025)
18. Data and Statistics. *Migration Data Portal*. URL:
<https://www.migrationdataportal.org/themes/remittances-overview> (дата звернення: 1.04.2025)
19. Growing Migration Inequality: What do the Global Data Actually Show? *IOM, UN Migration*. URL: <https://worldmigrationreport.iom.int/what-we-do/world-migration-report-2024-chapter-4/who-migrates-internationally-and-where-do-they-go-international-migration-globally-between-1995-2020> (дата звернення: 02.01.2025)
20. Personal remittances received, (% of GDP). *The World Bank Group*. URL:
<https://data.worldbank.org/indicator/BX.TRF.PWKR.DT.GD.ZS>. (дата звернення: 1.04.2025)
21. Bortnyk N., Didkivska G., Tylchyk V. The Impact of International Labour Migration on the Development of States Under Globalization: Economic and Legal Aspects. *Baltic Journal of Economic Studies*. Vol.4, No 2, 2018. P.47–52. URL:
<http://www.baltijapublishing.lv/index.php/issue/article/view/379/pdf> (дата звернення: 1.05.2025)
22. De Haas H., Czaika M., Flahaux M.L., Mahendra E., Natter K., Vezzoli S., Villares-Varela M. International Migration: Trends, Determinants, and Policy Effects. *Population and Development Review*, 45(4), 2019. P. 885–922. URL:
https://pure.uva.nl/ws/files/45152763/Haas_et_al_2019_Population_and_Development_Review.pdf (дата звернення: 1.05.2025)
23. Khan K., Su C.W., Tao R., Yang L. Does Remittance Outflow Stimulate or Retard Economic Growth? *International Organization for Migration. UN Migration*. Vol. 57. Issue 5, June 2019. P. 105–120.

24. Kahanec M. Lessons from Migration after EU Enlargement. Discussion Paper, 2009.– №4230. URL: <ftp.iza.org/dp4230.pdf> (дата звернення: 1.05.2025)
25. De Haas H., Migration transitions: a theoretical and empirical inquiry into the developmental drivers of international migration. *International Migration Institute*. – 2010. – Vol. 24. – 49 p.
26. Das A, Brown L, Mcfarlane A (2023). Economic misery and remittances in Jamaica. *J Econ Dev* 48
27. Migration Information Source. *Migration Policy Institute (MPI)*. URL: <https://www.migrationpolicy.org/programs/migration-information-source> (дата звернення: 1.05.2025)
28. International Migration. *Eurostat. European Commission*. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/data/database> (дата звернення: 1.05.2025)
29. Remittances. *The World Bank Group*. URL: <https://www.worldbank.org/en/topic/migration/brief/remittances-knomad> (дата звернення: 9.05.2025)
30. In 2024, remittance flows to low- and middle-income countries are expected to reach \$685 billion, larger than FDI and ODA combined. *The World Bank Blogs*. URL: [https://blogs.worldbank.org/en/peoplemove/in-2024--remittance-flows-to-low--and-middle-income-countries-ar#:~:text=The%20top%20five%20recipient%20countries%20for%20remittances,percent\)%2C%20and%20Samoa%20\(26%20percent\)%20\(figure%202\).](https://blogs.worldbank.org/en/peoplemove/in-2024--remittance-flows-to-low--and-middle-income-countries-ar#:~:text=The%20top%20five%20recipient%20countries%20for%20remittances,percent)%2C%20and%20Samoa%20(26%20percent)%20(figure%202).) (дата звернення: 9.05.2025)
31. Remittances Slowed in 2023, Expected to Grow Faster in 2024. *The World Bank Group*. URL: <https://documents.worldbank.org/en/publication/documents-reports/documentdetail/099714008132436612/idu1a9cf73b51fcad1425a1a0dd1cc8f2f3331ce> (дата звернення: 9.05.2025).
32. Remittances Grow 5% in 2022, Despite Global Headwinds. *The World Bank Group*. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2022/11/30/remittances-grow-5-percent-2022>. (дата звернення: 1.05.2025)

33. Anwar A. I., Mang C. F. Do remittances cause Dutch Disease? A meta-analytic review. *Applied Economics*. Volume 54, issue 36. 2022. Pp. 4131-4153. URL:
https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/00036846.2021.2022091?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 9.05.2025)
34. Chowdhury M. B., Rabbi F. Workers' remittances and Dutch Disease in Bangladesh. *The Journal of International Trade & Economic Development. An International and Comparative Review*. Volume 23. Issue 4. November 2013. URL:
https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/09638199.2012.738240?utm_source=chatgpt.com (дата звернення: 9.05.2025)
35. World Migration Report 2024. *IOM. UN Migration*. URL:
<https://publications.iom.int/books/world-migration-report-2024> (дата звернення: 9.04.2025)
36. Finance and Development. *IMF eLIBRARY*. Volume 60, issue 003. September 2023. URL:
<https://www.elibrary.imf.org/view/journals/022/0060/003/022.0060.issue-003-en.xml> (дата звернення: 9.05.2025)
37. Жук Р. В. Масштаби та економічні наслідки грошових переказів українських трудових мігрантів. *Економіка та суспільство*. №54, 2023р.
38. Марець О. Падовська С. Вплив грошових переказів мігрантів на економіку України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Економічні науки*. Випуск 19, частина 2 – 2018р. URL: http://www.visnyk-econom.uzhnu.uz.ua/archive/19_2_2018ua/18.pdf
39. Македон В. В. Оцінка процесів та макроекономічних наслідків міжнародної трудової міграції в умовах глобальної економіки. *Економіка та суспільство*, №35, 2022р.
40. Новік А. Ю. Аналіз динаміки грошових переказів мігрантів в Україну. *Ефективна економіка. Електронне наукове фахове видання*. №11, 2019. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/pdf/11_2019/183.pdf

41. Поліщук Є. А., Гарафонова О. І., Журавель В. В. Особливості грошових переказів заробітчанин: вплив на економіку України. *Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки.* №1, 2022. URL: <https://heraldes.khmnu.edu.ua/index.php/heraldes/article/view/1195/1216>
42. Побулавець Н. Л. Вплив грошових переказів трудових мігрантів на економіку країн. «Науковий вісник Національного університету ДПС України (економіка, право)», 1(64), 2014, с. 115-120. 5
43. Статистика Національного Банку. *Національний банк України.* URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic> (дата звернення: 02.04.2025)
44. GDP (current US dollars). *The World Bank Data.* URL: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.MKTP.CD> (дата звернення: 20.04.2025)
45. Temporary protection for persons fleeing Ukraine - monthly statistics URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Temporary_protection_for_persons_fleeing_Ukraine_-_monthly_statistics (дата звернення: 9.04.2025)
46. Where in the EU Do People Fleeing Ukraine Go? *Eurostat. European Commission.* URL: https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Temporary_protection_for_persons_fleeing_Ukraine_-_monthly_statistics#Where_in_the_EU_do_people_fleeing_Ukraine_go.3F (дата звернення: 9.04.2025)
47. Minimum wages. *Eurostat. European Commission.* URL: https://ec.europa.eu/eurostat/databrowser/view/tps00155/default/table?lang=en&category=t_labour.t_earn (дата звернення: 9.04.2025)
48. Про захист прав споживачів: Закон України від 12.05.1991 р. № 1023-ХІІ (ВВР, 2023, № 30, ст.379). Редакція від 24.12.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12#Text> (дата звернення 1.5.2025)
49. Про платіжні послуги: Закон України від 30.06.2021 р. № 1591-ІХ (ВВР, 2023, № 10-11, ст.26). Редакція від 15.11.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#Text> (дата звернення 1.5.2025)

50. Про фінансові послуги та фінансові компанії: Закон України від 1.12.2021 р. № 1953-IX (ВВР, 2023, № 3-4, ст.10). Редакція від 30.12.2024. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text> (дата звернення 1.5.2025)